

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Adéla Albertová
III. ročník – prezenční studium
Obor: český jazyk – německý jazyk

Bakalářská práce

Literatura jako prostředek psychoterapie dětí

Olomouc 2014

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Vlasta Řeřichová, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou bakalářskou práci vypracovala samostatně, pouze s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne .....

.....

Poděkování

Děkuji doc. PhDr. Vlastě Řeřichové, CSc., za odborné vedení bakalářské práce.

Obsah

Úvod	5
1. Psychoterapie	7
1.1. Biblioterapie.....	7
2. Pojetí neúplné rodiny	9
3. Interpretace rozvodu.....	11
4. Charakteristika nevlastní rodiny.....	14
5. Charakteristika dětských domovů	16
6. Adopce a její typy	18
7. Problematika smrti	20
7.1. Sebevražda	21
8. Iva Procházková – autorka knih pro děti a mládež	24
9. Analýza a interpretace novely <i>Myši patří do nebe... ale jenom na skok</i>	26
10. Analýza a interpretace novely <i>Únos domů</i>	29
11. Analýza a interpretace prózy <i>Středa nám chutná</i>	32
12. Analýza a interpretace příběhu <i>Kryštofe, neblbni a slez dolů!</i>	35
13. Analýza a interpretace románu <i>Nazí</i>	37
Závěr	41
Použitá literatura.....	43
Prameny	43
Odborná literatura.....	43
Internetové zdroje	45
Anotace.....	46

Úvod

Cílem bakalářské práce je poukázání na možnosti terapeutických prostředků vybraných děl Ivy Procházkové. Věnujeme se analýze a interpretaci selektivních knih této významné prozaičky, která dovede oslovit rozdílné spektrum čtenářů. Píše pro začínající a pokročilé dětské čtenáře, ale také pro adolescenty a dospělé čtenáře. V bakalářské práci jsme se zaměřili na knihy, které mohou ovlivnit vnímání dětského čtenáře. Autorka se ve své tvorbě pro děti a mládež zabývá rodinnými vztahy, poměry mezi vrstevníky, krizovými situacemi v rodině. Knihám nechybí dobrodružství, napětí, humor, neočekávané konce, prvky fantazie ani terapeutické podněty. Iva Procházkové čtenáře vtáhne do děje svým osobitým pozoruhodným stylem. Čtenáře neméně osloví i jazyková stránka, autorka využívá moderních jazykových prostředků, které děti a mládež používají.

V bakalářské práci jsme se nejdříve věnovali psychologické problematice tématu, vyložili jsme psychoterapii a blíže jsme se zabývali biblioterapií, která je založena na četbě a poukazuje na její psychoterapeutické účinky. Ve vybraných dílech Ivy Procházkové jsme se setkali s problematikou neúplné rodiny. Dále jsme charakterizovali rozvod a nevlastní rodinu. V bakalářské práci pojednáváme o dětských domovech a o adopci. Poslední a zároveň nejzávažnější oblast, kterou jsme v práci zmínili, je problematika smrti a sebevraždy. Analyzujeme závažná témata, která patří neodmyslitelně k životu, a proto musí být dětem podána co nejvhodnějším způsobem.

V další části bakalářské práce jsme stručně reflektovali život Ivy Procházkové, uvedli jsme její tvorbu pro děti a mládež. Následně jsme interpretovali novelu *Myši patří do nebe... ale jenom na skok*. Autorka se v ní otevřeně věnuje problematice smrti, popisuje koloběh života, dále v knize najdeme motiv pevného přátelství. Jedná se o kritiku velmi pozitivně hodnocené dílo, děti se mohou setkat se smrtí zvířete nebo blízké osoby, autorka připravuje a seznamuje čtenáře s danou problematikou.

V románu *Nazí* je pětice dospívajících protagonistů vystavena mnohým psychologickým a sociálním jevům, v knize se objevují odděleně žijící manželé, rozvedení rodiče, osamělá matka, drogové experimentování, smrt. Hrdiny románu spojuje selhání dospělých, kteří se nedokázali zhostit nelehkého poslání rodiče.

V novele *Únos domů* se setkáváme se sirotkem, kterého si adoptovali strýc a teta. Dílo vypráví o hledání místa, do kterého patříme, ve kterém se cítíme dobře. V knize se objevuje závažný motiv sebevražedného jednání dítěte. Autorka poukazuje na kontrast funkční a nefunkční rodiny.

Děj novely *Středa nám chutná* se odehrává v Dětském domově Slunečnice. Vychovatelka rozvíjí dětskou fantazii nepořádkem a chaosem, vychovává láskou a optimismem. Procházková interpretuje rozdíly rodiny a náhradní rodinné péče.

Poslední analyzovanou knihu v naší bakalářské práci představuje příběh *Kryštofe, neblbni a slez dolů!* Hlavní hrdina se nepohodl s kamarádem. Vyrůstá pouze s matkou, otec od nich odešel. Ke konfliktu mezi chlapci došlo právě kvůli odchodu otce. V knize je zachycen protiklad úplné a neúplné rodiny.

Přimět většinu žáků k četbě považujeme za nelehký úkol. Filmové adaptace, internetové zdroje ovládají většinu dětí a mládeže. Ovšem v případě knih Ivy Procházkové se mohou čtenáři ztotožnit s hlavními hrdiny, četba přináší krácení dlouhých chvil, ale především může terapeuticky působit. Protagonisté se nachází v situacích, se kterými se děti běžně setkávají. Po přečtení si čtenáři uvědomí, že nejsou jediní, kteří se s krizovou situací musí vyrovnat, četbou se mohou inspirovat, jak najít cestu, jak reagovat na události života. Knihy zaujmou i čtenáře, kteří pocházejí z harmonického prostředí, nic zlého je nepostihlo. Díla poskytují dobrodružství, napětí, humor, milostné zážitky, příkladné přátelství, experimenty mládí a další čtivá témata.

1. Psychoterapie

Psychoterapie vychází z úlohy duševních dějů a povahových rysů v lidském zdraví a v nemoci. U jedince může dojít k tělesnému, duševnímu a sociálnímu poškození. Psychoterapie představuje užívání psychologických prostředků k léčbě. Snaží se o změnu v poruchách zdraví. Porucha znamená odchylku od zdravého stavu člověka. Léčba se vyznačuje odstraněním nebo překonáváním nežádoucích odchylek. K léčbě patří obnovení zdravých funkcí člověka.

Psychoterapie využívá psychologické prostředky, u psychoterapie na jedince působí podněty, jejichž rozhodující vliv je zprostředkován jejich prožitkovou kvalitou a jejich významem pro člověka (např. působení řeči, gesta).

Uvádí se čtyři funkční normy zdravého jedince: správné poznávání a hodnocení skutečnosti, citová vyrovnanost, výkonnost odpovídající skutečným možnostem, společenská přizpůsobivost. *„V dětském věku se všechny tyto funkce vyvíjejí v závislosti na zrání organismu a na socializační zkušenosti dítěte. Proto je hodnocení poruchy zdraví a hodnocení úspěšnosti terapie podmíněno věkově a výchovně uznávanou normou. Obecné normativní hledisko je v psychoterapii žádoucí doplnit hlediskem intraindividuální měnlivosti tak, aby respektovalo možnou odchylku v rychlosti vývoje a odlišilo ji od skutečné poruchy.“¹*

1.1. Biblioterapie

Jedna z metod psychoterapie je biblioterapie, při které se knihy stávají léčebným nebo terapeutickým prostředkem.

Biblioterapie vznikla přibližně ve dvacátém století. Při léčení klientů využívají terapeutové psaný text. *„V širším speciálněpedagogickém kontextu znamená biblioterapie expresivněformativní terapii, která využívá terapeutické práce s textem za účelem navození žádoucího prožívání, chování a jednání klientů individuálně a společensky prospěšným směrem. V užším speciálněpedagogickém kontextu pak biblioterapie využívá především smysluplného textu. Tj. opírá se zejména o sémantické obsahy slov, významová poselství odstavců a kapitol a sdělení knih, která z vybraných textů vyplývají.“²*

¹ LANGMEIER, Josef, Karel BALCAR a Jan ŠPITZ. *Dětská psychoterapie*. Praha: Portál, 2000, s. 31.

² SVOBODA, Pavel. *Biblioterapie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013, s. 3.

Rozlišujeme hromadnou, skupinovou, individuální a autobiblioterapii. Dílo vnímáme nejdříve emočně, později racionálně. Biblioterapie by měla vést k pozitivnímu ztotožnění s hlavním protagonistou.

Biblioterapii lze konkrétněji rozdělit na paremiologickou terapii, kde se k léčbě využívá kratších slovních hříček (přísluví, hesla, hádanky, pořekadla). V případě, kdy se klient vžívá do rolí protagonisty, hovoříme o imagoterapii. Dále se využívá narativní terapie, při které klient vypráví příběhy. Léčba může využít náboženské texty, v takovém případě se terapie označuje hagioterapií. Praktikovat lze i pohádkoterapii.

Biblioterapie by měla začít procvičením mluvidel. Terapeut by měl zvolit hru se slovy, aby se klient uvolnil a dokázal se terapeutovi otevřít. Terapeut si musí zjistit čtenářskou úroveň klienta, aby byla terapie účinná a volba knihy vhodná. Sociálně únosná čtenářská úroveň představuje, že je člověk schopen přečíst neznámý text ve střední míře obtížnosti. Člověk čte nahlas a správně. Za minutu by měl přečíst šedesát slov. V případě komplikací se čtenářskou gramotností odkazuje terapeut klienty na pedagogické poradny, kde se může identifikovat problém. Existují testy, které měří počet správně přečtených slov za minutu, dále spočítají špatně přečtená slova. Odborníci zjistí, zda při četbě dochází i k porozumění textu.

Biblioterapie má edukační charakter. To znamená, že má terapie kromě cílů relaxačního, zdravotního, psychosomatického, sociálního, osobnostního především výchovně vzdělávací cíle.

Tradiční biblioterapie obnášela hledání vhodné knihy, kterou následně lékař, psycholog nebo psychiatr doporučil svému pacientovi. Protagonista zažíval shodný osud se čtenářem. Knihy končí pozitivně, aby klienti měli naději v obdobný osud. Vyskytují se i případy, kdy osudy protagonistů dopadnou negativně, terapeuti využívají těchto knih, aby své klienty varovali a směřovali je jinou cestou. Psychosomaticky a psychosociálně orientovaná biblioterapie spočívá ve volbě vhodné knihy, následné motivaci k přečtení. Klient by se měl ztotožnit s protagonistou.

2. Pojetí neúplné rodiny

Neúplnou rodinou nazýváme rodinu s jedním rodičem a nezletilým dítětem. *„Rozlišujeme různé způsoby vzniku neúplné rodiny: úplná rodina vůbec nevznikne, jedná se o případy, kdy svobodná matka zůstane sama se svým dítětem. Úplná rodina přestane dočasně nebo trvale plnit svoji funkci, například jeden rodič vychovává sám, protože druhý vykonává vojenskou službu, je ve výkonu trestu nebo trvale opustil rodinu. Úplná rodina zanikne buď přirozenou cestou (smrt jednoho z rodičů) nebo nepřirozenou cestou (rozvod manželství).“³* Neúplnou rodinu vidí členové jako přestupní stanici, nejsou otevření novému začátku, čekají na vrácení minulosti. Nevytvoří si nové prostředí, zapomínají na rodinné zvyky, každodenní režim, chod domácnosti. I v neúplné rodině mohou vyrůst děti v zodpovědné, samostatné a soucitné lidi. Výchova závisí na vyspělosti rodičů, schopnosti rodičovské péče a na vyrovnanosti s osudem.

„Rodina je malá skupina lidí svázaných dohromady věrností, péčí, spoluprací, tradicemi, zvyky a jazykem, jejíž hranice jsou rozlišitelné a zároveň pevné a flexibilní. Rodina představuje mikrosystém, v němž jednotliví členové ovlivňují sebe navzájem i systém jako celek. Rodina znamená část větší komunity, která zpětně působí na rodinu i na její jednotlivé členy.“⁴ Každá rodina se utváří, roste a zmenšuje se. Dochází ke změnám ve vztazích, které znamenají stavební kámen pro celý rodinný systém. Rodiny s adoptovaným dítětem a neúplné rodiny se musí vypořádat se ztrátami, které se vztahují k původní rodině. Skutečnost biologické rodiny nezapřeme. Děti potřebují ztráty oplakat, aby se smířily s realitou. Po fázi smutnění přijde nejistota rodinných vztahů. Každý člen musí mít v rodině místo, musí cítit, že k těmto lidem patří. Rodinné hranice chápeme jako vědomí o své identitě. Míra rodinné hranice se určuje těžce. Nejlepší varianta nastává v případě, kdy se děti cítí pro rodinu nezbytné a dostává se jim přiměřeného kontaktu s okolím.

Nezbytnou složku rodinného fungování nese komunikace. O dobré komunikaci mluvíme tehdy, kdy členové rodiny mají společnou minulost a všichni o ní vědí. Existuje mýtus dobré rodiny, na výchově se podílí oba biologičtí rodiče. Rodina funguje bez problémů. Neúplné rodiny a rodiny s adoptovanými dětmi trpí obavami, že se nemohou jít poradit

³ ŠŤASTNÁ, Anna. *Neúplné rodiny v České republice a ve vybraných evropských zemích*. Praha: VÚPSV, 2009, s. 12.

⁴ COLOROSOVÁ, Barbara. *Krizové situace v rodině: Jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. Praha: IKAR, 2008, s. 148.

s odborníky, že budou odsuzovány, že výchovu nezvládly. V každé rodině může přijít problém. Jedná se o neoprávněnou kritiku. Rodina vyžaduje disciplínu a pravidla, rodina musí být schopná kompromisu, musí přijmout generační zodpovědnost a být vyvážená.

Děti se budou dotazovat, kde mají druhého rodiče, proč s nimi nebydlí. Typická reakce dětí na nového partnera bývá, že se zlobí, protože si myslí, že se vrátí chybějící člen. Často mají obavy, že ztratí jediného rodiče. Rodič musí s dětmi komunikovat, dávat jim najevo lásku, aby se nebály a získaly v něm jistotu. Změny by měly přicházet do rodiny postupně.

3. Interpretace rozvodu

Rozlišujeme tři stadia rozvodu: nejdříve manželský (rodinný) nesoulad, kdy dospělí zjišťují, že nedokáží najít kompromisy, aby vyřešili nesoulady. Manželský nesoulad přechází v manželský (rodinný) rozvrat. Rozvrat znamená postižení některé ze základních rodinných funkcí (emoční, ekonomické, výchovné). V případě vrcholu rozvratu dochází k rozvodu manželství. Rozvod je formálně právní ukončení manželského vztahu. Vyskytují se rodiny, které zůstanou ve fázi rodinného rozvratu. Domnívají se, že dětem ublíží méně. Ovšem hádky a nevhodná komunikace nenabízí vzorový rodinný obraz. Rozvod znamená pro všechny zúčastněné stres a frustraci důležitých lidských potřeb. Rozvod pro děti znamená zmatek a ztrátu. O rozvodu se rozhodnou dospělí, děti nemají kontrolu nad děním kolem sebe. Stabilita domova je narušena, může se změnit bydliště, škola, finanční situace. Dopad rozvodu na dítě ovlivňuje vospělost, zdravý rozum a dobrá vůle rodičů. U dětí se stává rozhodujícím věk, emocionální a psychická vospělost a pohlaví dítěte. Pohodu dětí narušují především hádky po rozvodu a menší kontakt s oběma rodiči. Dítě se stává prostředníkem mezi rodiči. Děti v tuto dobu potřebují styk s vrstevníky, kteří si prošli podobnou situací. O rozvodu by děti měly být informovány před odchodem jednoho z rodičů. Rozvod by měli rodiče oznámit společně, bez eufemizmů, protože situaci nelze odlehčit. Nejvhodnější přístup představuje zodpovězení všech otázek, pravdivě. Rodiče se musí připravit na pláč a výčitky. Děti potřebují slyšet, že se nic nezmění. Budou mít dva domovy, oba rodiče je milují a chtějí pro ně to nejlepší. Rodiče se nesmí vzájemně pomlouvat a urážet před dětmi. Rodiče se nemusí stydět a zakrývat smutek. Musí ovládat své myšlenky a názory na bývalého partnera. Potřebují dobrou vůli, velkorysost, laskavost a zdravý rozum. Rodiče se musí naučit rozpoznávat, co je dobré a co špatné. I za cenu osobního neprospěchu, zvolit nejvhodnější variantu pro děti. Jednat co nejsprávněji.

Pro manžele znamená rozvod konec vztahu, ale pro děti rozpad rodiny. Nejdříve procházejí stádiem zoufalství. Často si rozvod nepřipouští a zapírají ho na veřejnosti. Dochází ke zhoršení prospěchu. Nešetří obviňováním a výčitkami, reagují agresivně. Děje se tomu z důsledku dlouhodobého stresu, děti jsou napnuté a úzkostné, nemohou se soustředit. Druhá fáze obnáší hluboký zármutek, nesmíření se se svým osudem. Často je fáze provázena sebepoškozováním, které v očích dětí vede k usmíření. Třetí fáze nese pocit klidné radosti a smíření. Děti zjistí, že rodičovskou lásku neztratily. Z míry je mohou vyvést vzpomínkové předměty.

Rodiče by měli obeznámit okolí dětí s rodinnou situací, aby se nemusely zmiňovat děti. Po rozvodu musí rodiče naslouchat úvahám a starostem dětí. Potomci potřebují slyšet ujištění, že se rozvodem nic nemění, potřebují vyvrátit předsudky. Pokud rodiče nebudou vnímat, hrozí uzavření dítěte. Naučí se odsouvat a skrývat strach.

Podat dítěti smrt, konečný stav, není příjemné, ale určitě snadnější, než vysvětlit konec vztahu. Většinou si nejsou ani dospělí jistí, co bude následovat. Vysvětlit dětem rozvod znamená mnohem náročnější situaci. Reakce rodičů nesmí děti obviňovat. Volit vhodná slova napomáhá lepšímu průběhu rozpadu rodiny. Výroky mohou být zavádějící, často vedou k opovržení, lítosti či méněcennosti. Děti následně ztrácí víru v rodinu a celou společnost.

Dohoda mezi rozvedeným párem představuje nejjednodušší řešení. Soudní jednání trvají dlouhou dobu, jsou finančně náročné a psychicky zatěžující. Většina případů podstoupí právní cestu, jelikož uspořádání zvolí nestranná osoba. Soudní řízení určuje, kdo vyhrál, kdo byl poražen, což si děti často kladou za vinu. Problém nastává i při dělení majetku, všechno nelze rozdělit. Soudně určená pravidla někdy potřebují upravit (rodinná oslava, vystoupení dětí,...). Rodiče si nemusí vyjít vstříc, ale nejvíc trpí děti. Velmi často dochází ke zkreslování pravdy, vinu na nevydařeném vztahu nesou oba zúčastnění. Ublížená strana touží po pomstě, přenáší negativní názory na děti, ovlivňuje jejich objektivnost. U konfliktů je nutné zůstat asertivní. Rodiče by měli své děti učit asertivitě. Asertivní člověk neskrývá emoce, vyjadřuje se hned a nahlas, vyslovuje přání, naslouchá názorům druhých, snaží se nalézt přijatelné řešení pro oba. V případě rozrušení oddálí rozhovor na později, aby nejednal v afektu. Nenechá se urážet. Trvá na spravedlivém jednání.

Po rozvodu by se rodič, který nemá děti v péči, neměl vzdávat rodičovství. Děti jsou jeho součástí, má povinnost podílet se na výchově. Některé páry cítí vůči sobě nenávisť, snaží se ji převést na dítě a manipulují s ním. Daleko přínosnější formu pro děti působí přátelství mezi rodiči. Rodiče se po rozvodu často upínají na dítě, vnucují mu své názory a přenášejí na ně negativní myšlenky na druhého rodiče. Rodiče se pokouší uplácat děti, citový vztah si nelze koupit, dítě vycítí, že se nejedná o dárky z lásky, starší děti reagují pohrdáním a odsuzováním.

Děti bývají nejčastěji svěřovány do péče matky. Otec si bere děti na návštěvy. „*Dítě přijme dva různé světy, dvě různá prostředí, ale jen pokud se mu nepřátelsky nemíchají.*“⁵ Nejčastěji využívají rodiče soudně určených návštěv. Střídavá péče nepřináší menší kontakt dítěte s rodičem. Problém nastává s domovem, rodinní členové zůstali téměř zachováni, ale stálost místa a prostředí střídavá péče zásadně narušuje. Nabízí se další možnost styku, kdy si bere rodič dítě na delší pobyty vcelku. Děti si udržují citové vazby k oběma rodičům.

---

⁵ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002, s. 54.

4. Charakteristika nevlastní rodiny

Nevlastní rodiny vznikají po rozvodu, úmrtím, sňatkem svobodného rodiče či adopcí. Nevlastní rodina je zrozena z pocitu ztráty, alespoň jeden z partnerů je nevlastní rodič, jedná se o složité a mnohvrstevné rodinné uspořádání, ne každý je z nové rodiny šťastný.

Setkáváme se s problémy v neúplných rodinách, protože děti nechtějí přijmout nového člena do rodiny. Problém nastává, když dítě přechází mezi dvěma rodinami. Cítí se potom všude nevlastní. S novým rodičem přichází i další rodinní členové. Dítě se cítí zmatené, mnohdy nechce nikoho přijmout, ale většinou vychází se všemi lépe než s nevlastním rodičem. Děti nové členy rodiny provokují, snaží se nalézt hranice, kam jim dovolí zajít.

Náhradní rodiče se často obávají chopit se rodičovství. U nevlastní rodiny nedochází k okamžité lásce mezi členy. Okamžitá láska neexistuje. Láska potřebuje čas, trpělivost a společné vzpomínky a zážitky. Láska přichází sama a časem. Dítě pojme za rodiče lidi, kteří se k němu chovají mateřsky nebo otcovsky. Nelze tvrdit, že nevlastní rodiče budou milovat nevlastní děti jako vlastní. U nevlastní rodiny dochází ke změnám v rodinných zvycích. Jen těžce lze určit správný čas na založení nevlastní rodiny. V nevlastní rodině může panovat příjemnější atmosféra, kde se rodiče nehádají. Děti uvidí fungující obraz a neztratí naději v rodinná pouta. O vlastních rodičích je žádoucí, vyjadřovat se pozitivně.

Problém činí i pojmenování v nevlastní rodině, pojmenování není důležité, je důležité jak sami sebe i sebe navzájem nazýváme, často vypovídá mnohem víc než jméno samo o sobě, protože z toho vyplývá, co sami pro sebe, pro rodinu a pro komunitu znamenáme. Jména nás odlišují i spojují, odkazují na naše postavení v rodině, vyjadřují respekt a lásku. U nevlastních rodičů se nám těžko používá máma a táta, tato označení patří biologickým rodičům, nesou sebou intimitu a blízkost. Velkou roli u nevlastních rodin sehrává čas. Děti si musí zvolit označení, které jim bude vyhovovat, nesmí být nepříjemné označené osobě. Komplikaci představuje i příjmení. Neúplným rodinám může prospět adopce. Mají stejné příjmení. Adoptivní rodiče mohou za dítě rozhodovat ve zdravotních a lékařských záležitostech, což nevlastní rodiče nemohou. Nevlastní dítě nemůže po rodičích dědit. Adoptované děti mají práva jako vlastní potomci. Když biologický otec zemře, adoptivní rodič se stává legálním opatrovníkem, ale nevlastní rodič ne. Adopce nese i negativní stránky. Po adopci dědí dítě pouze po adoptivních rodičích, ne po biologických. Po adopci jsou rodiče

právně a finančně zodpovědní, i když se rozvedou s partnerem. Biologický rodič už po adopci neplatí alimony. Biologický rodič se musí vzdát svých práv na dítě.

5. Charakteristika dětských domovů

Domov znamená nejen obytný prostor, ve kterém žijeme, ale především lidi, se kterými sdílíme prostor. K domovu patří i sociální prostředí. Domov se odráží i v generační a genetické kontinuitě. Domov znamená bezpečí, místo kam se mohu vracet ke svým lidem a svým věcem. Dětský domov chápeme jako společnou domácnost, přidělení sourozenci, přidělená vychovatelka.

Dítě potřebuje mít kolem sebe lidi, kteří mu poskytují ochranu a bezpečí. Mateřská a otcovská láska uspokojuje psychické potřeby. Důležitost hrají obě pohlaví, ženské pohlaví automaticky neznamená optimální mateřskou funkci, mužské pohlaví nelze nazvat disfunkčním. Dítě si pomoc přivolá, ale není schopné se zachránit a obstarat samo. Rodič je pro dítě člověk, který se o něj stará, má ho rád. Nezáleží, zda je mezi dvěma biologické pouto či nikoli.

Dítě ovlivňuje, do jakého prostředí se narodí. Jedná-li se o rodinu, která dítě nechtěla, nechová se k němu vhodně a nezobrazuje mu fungující rodinný model, ve většině případů trpí maladaptací. Děti postrádají jistotu vztahu. Děti po rozvodu rodičů nevykazují nepřizpůsobivost. Rodiče jim před komplikacemi ukázali, že vzešly z lásky.

Resiliencí se rozumí nezdolnost, tedy míra schopnosti vést úspěšný život, i když dítě nedostalo vhodný genetický základ, ani vhodné rodinné prostředí. Dítě ovlivňuje škola a dětská skupina, dítě může vidět funkční rodinný model a pokračovat lepší životní cestou. Děti z dětských domovů postrádají inteligenční základ, svědomitost, často otevřenost vůči lidské společnosti, přívětivost a citovou stabilitu. Cesta za těmito žádoucími vlastnostmi je individuální vychovatelské umělecké dílo, které s každým dítětem vždy znovu originálně začínáme a vždy znovu končíme. Děti vyžadují porozumění a doprovod po životních cestách.

Dětský domov dětem nedokáže nahradit osobní vztah. Lidé pracující v dětských domovech poskytují službu, ale nenahradí soužití. Dříve nenabízely dětské domovy vhodné technické prostředí. V optimálním prostředí se dítě setkává s kuchyní, dětským pokojem, obývací místností, ložnicí rodičů, toaletou a koupelnou. Rodina využívá prostory dohromady. Dětský domov užívají všichni děti společně, ale některé části chyběly nebo dětem nebyly zpřístupněny. Vychovatelky mají své prostory, jsou od dětí odděleny. Rozdělení nepodněcuje

blízký vztah mezi vychovateli a dětmi. SOS vesničky nabízí přínosný přístup pro děti, jelikož se musí zapojit do chodu domácnosti, setkají se zde s dětmi odlišného věku.

Rizikové dítě je mimo jiné i dítě, které má žít v novém prostředí, s neznámými lidmi. Dítě označené za rizikové se odlišuje svým chováním. Vyvolává konflikty, je agresivní. Těmto dětem jde špatně rozumět, těžce se poznávají jejich potřeby a nelze je udělat šťastnými, jejich reakce jsou neočekávané, nechtějí přijímat autority, touží po osamostatnění.

Děti v dětském domově mají potřebu určitého množství, kvality a proměnlivosti vnějších podnětů, což znamená, že dětem rozvrhneme aktivity, aby se nenudily a nebyly přetěžovány. Vyžadují stálost, řád, smysl, věci kolem nich nebudou podněty, ale stanou se z nich zkušenosti, pracovní strategie. Důležité pro děti jsou citové a sociální vztahy. I dítě v dětském domově vyžaduje společenské uplatnění a společenské hodnoty, uvědomování si vlastního já. Děti si dovedou osvojit společenské role a stanoví si své cíle. Poslední potřeba otevřené budoucnosti, která dává časové rozpětí.

V dětských domovech chybí genetická kontinuita, etnická kontinuita, chybí zde rodinné rituály a tradice. V dětských domovech chybí mužská role. Pozitivní zůstává, že se jedinci nachází v kolektivu, ve kterém naleznou děti s podobnými osudy. Děti rychle navazují přátelství. Dětské domovy získávají dotace na vybavení, vzdělání, stravování, oblékání. Děti nedostávají finanční podporu. Nikdo je nenaučí obezřetnosti. Nedostane se jim ekonomického uvažování. Dostanou příjem a budou se snažit mít všechno, jako viděly v dětských domovech. Může to vést k frustraci.

Dítěti se musí vštěpovat podněty, aby bylo vývojově stimulováno. Ukazujeme dětem smysluplnost světa. Snažíme se, aby z podnětů vznikly zkušenosti. Rodičovská láska dává dětem pocit životní jistoty. Jedinci potřebují cítit uznání, ocenění a přijetí. Děti vyžadují pocit otevřené budoucnosti, to znamená, že se na něco těší. Vědí, že něco skončilo a něco začne. U dětí z dětských domovů schopnost pohlížet na budoucnost chybí.

6. Adopce a její typy

Rozlišujeme adopci prostřednictvím veřejných agentur, kdy se adopce uskutečňuje přes zprostředkovatele. Rodiče chtějí určité dítě, nebo adopci předcházela pěstounská péče. U mezinárodní adopce se spojí dvě agentury. Druhý způsob adopce je nezávislá adopce, kterou zřizuje právník nebo lékař.

Adoptivní rodiče musí podstoupit dlouhou cestu, aby dosáhli cíle. Skládají psychologické testy, podrobují se otázkám s bolestivou tematikou. Nejčastějšími podněty vedoucími k adopci se uvádějí neplodnost, biologičtí rodiče si adoptují dítě z dětského domova nebo si dítě adoptují po předcházející pěstounské péči.

Pro populaci představuje tato forma výchovy určitou nejistotu. Každý si z domova odnáší model, který chce následně praktikovat na své rodině. Model přístupu k adoptovanému dítěti nám nikdo nepředstavuje. Potencionální rodiče odrazuje kontakt s veřejností, kdy se musí otevřít úředníkům. Rodiče jsou znechuceni, protože adopce se může vléct i několik let. V případě, kdy získají dítě, mohou být zaskočeni, že do života neustále vstupují sociální pracovníci, kteří dohlíží na zájmy dítěte.

S adopcí jsou spojeny nepříjemné dotazy veřejnosti. Lidé se chovají netaktně a nešetří předsudky. Adoptivní rodiče by se měli vyjadřovat bez zášti a asertivně. Adoptivní rodina dovede dosáhnout všech cílů jako rodina kompletní. Adoptivní rodiče nemusí cítit odlišnost.

Adopce ovlivní emocionální, psychický a sociální vývoj dítěte. Komunikace by měla být otevřená a upřímná, abychom dítěti pomohli smířit se s trápením, vytvořili v nich sebeúctu a víru v rodinu. Nezbytná je dynamická rovnováha mezi vyrůstáním dítěte samostatně a soužitím s ostatními. Děti se často upnou na ostatní nebo se naopak izolují. Strachují se z odmítnutí a ztráty. V rodině hrají roli vazby, představují psychologické spojení mezi lidmi. Vazby ujasňují dítěti pohled na svět. Rozvíjejí emoce, logické myšlení. Modelují svědomí. Vazby učí děti, aby byly schopné navázat vztahy v budoucnu. Vedou dítě k vyrovnanosti, k překonávání strachu a starostí.

Nejtěžší rozhodnutí, které čeká na adoptivní rodiče, představuje rozhodnutí, zda říci dítěti o adopci, či nikoli. Dospělí by měli získat informace o biologických rodičích, aby byli schopni odpovědět dětem na případné dotazy. Na děti nesmí přenášet subjektivní názory. Adoptivní rodiče musí dát najevo lásku, aby dítě vidělo, že adoptování city nemění.

Za nejvhodnější dobu, kdy oznámit dítěti, že je adoptované, se pokládá věk kolem třetího roku. Dítě je vývojově schopné pochopit, co se mu snažíme říci. Informace děti do začátku školního života vnímají jako zajímavosti, nekladou jim hlubší významy. Naopak za nevhodnou považujeme pubertální období, kdy dospívající hledají identitu, potřebují svět pod kontrolou a adopce u nich vyvolává negativní pocit odlišnosti.

U adoptovaných dětí často dochází k uzavřenosti a odmítání rodičů, nedodrží oční kontakt. Děti hromadí jídlo nebo ho nepřijímají. Často vykazují agresivní chování, lžou a odcizují majetek. Vyžadují pozornost, trpí silnou touhou po náklonnosti.

7. Problematika smrti

Život představuje kruh, který zakončuje smrt, neovlivnitelný cyklus života. Děti by měly být obeznámeny se smrtí, v ideálním případě ještě dříve, než se s ní setkají. Je mnohem snazší vysvětlit princip smrti dříve, než se jedince přímo dotýká. Dětem jednoduše odpovíme univerzálními otázkami. Lidé se domnívají, že je dětem nutné podávat smrt různými eufemismy (ztratili jsme, spí navěky, odešel). Pro dětské uvažování je vhodnější užívat faktu. Děti vyžadují upřímnost, něhu, útěchu. Barbara Colorosová popisuje čtyři vlastnosti smrti: „*Smrt má specifickou příčinu. Tělo přestane vykonávat své funkce. Smrt je nezvratná a univerzální.*“⁶ Na rozvod lze děti připravit, vidí, že vztah rodičů přestal fungovat. Smrt přichází většinou náhle a nečekaně. Úmrtí je definitivní ztráta. Po smrti si děti zesnulého idealizují, vybavují si pouze hezké vzpomínky. Idealizace stěžuje situaci případným novým členům rodiny, zesnulý člověk oplýval obětavou láskou a heroickou statečností.

Se ztrátami se vyrovnávají pozůstalí v několika etapách. Nejdříve člověka doprovází stav zoufalství, hluboký zármutek a smutek smíšený s pocitem klidné radosti a smíření. Každý jedinec prožívá smutek odlišným způsobem, odlišnou dobu. Ve fázi zoufalství nevěří pozůstalí, že nás blízká osoba opustila. Člověk prochází šokem. Doufá, že se smrt odehrála pouze ve snech. V této fázi se děti cítí zmateně, změnil se jim režim. U dětí se objevuje plačtivost, lítost, poruchy příjmu potravy, agrese. Dítě by se mělo rozhodnout, zda se chce podílet na přípravách pohřbu. Malé děti mohou nakreslit obrázek na rozloučenou, starší napsat dopis. Ve fázi zoufalství představují nejdůležitější roli dotyky. Objetí, masáže, pohlazení člověka uklidní a podpoří. Druhá fáze, hluboký zármutek, představuje kladení otázky „Proč?“ Na pozůstalé dopadají zážitky, rituály, věci, kterých se mrtví nezúčastní. U dětí se často objevuje zlost, kdy obviňují mrtvého, že je opustil. Vztek motivuje pozitivně, sirotek, který přišel o rodiče nehodou v automobilu, sympatizuje s kontrolou řidičů za volantem. Vztek se spíše odráží v negativních situacích, kdy dochází k agresivnímu jednání. Typický projev hlubokého zármutku je také odsuzování lidí, kteří v dětských očích truchlili krátce. Nenávist k lidem, které neštěstí nepotkalo, ztráta pro ně důležitého člověka je nezasáhla. V této fázi pozůstalí touží po návratu do normálního života. Ve třetí fázi cítí pozůstalí vinu, že žijí dál. Později se dostaví tichá radost ze zvládnuté situace. Jít dál

---

⁶ COLOROSOVÁ, Barbara. *Krizové situace v rodině: Jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adoptce*. Praha: IKAR, 2008, s. 23.

neznamená zapomenout. Na zesnulého dokáží myslet pozitivně, radují se z prožitých okamžiků.

Truchlení dítěte ovlivňuje vztah k zesulé osobě, jak často zesnulého vídal, co s ním prožil. Dítě chápe i rozdíl ve způsobech smrti. Rodina by měla dávat smutek najevo, dítě musí mít možnost vyjádřit hněv, bolest, víru, strach. Členové by spolu měli komunikovat a vzájemně se podporovat. Zvládání situace komplikují první setkání se smrtí, časté setkávání se smrtí, otevření starších bolestivých událostí. Děti cítí ztrátu bez ohledu na věk. *„Rozlišujeme čtyři fáze truchlení: Nejdříve nastává šok, děti si uvědomí, že milovaná osoba nepříjde. Následuje protest, který nastupuje jako obranná reakce, měl by vrátit čas do starých kolejí. Třetí fáze zoufalství, protože protest nefungoval, smrt se jeví jako definitivní. V poslední fázi dochází k vyrovnávání a hledání nových východisek.“⁷*

Pro dítě je vhodná účast na pohřbu, i návštěvy na hřbitově. Není nutné schovávat fotografie zesulé osoby. Dítě s rodinou prožívá dobré i zlé. Je prokázáno, že neúčast na pohřbu je pro dítě nepřínosná. Děti si domýšlí různé drastické možnosti, které by se mohly na pohřbech odehrávat. Psychologové doporučují uspořádat dodatečný pohřeb, kde se jde v příslušném oblečení, s květinami k hrobu. Doma se potom vzpomíná na zesnulého. Dětem tento způsob krátí dobu smutku a truchlení. Nabízí se terapeutická zásada, kdy ve vlastním smutku začneme pomáhat jiným lidem. Děti těší jejich radost a zapomínají postupem času na svá trápení.

7.1. Sebevražda

Sebevražda představuje náhlou, neočekávanou, násilnou, často nesmyslnou smrt. Pro pozůstalé nese bezmoc, pocity bolesti, zrady, výčitek a selhání. Dopisy na rozloučenou často nedávají smysl. Dobrovolná smrt znásobuje žal. Blízcí si nikdy nepřestanou klást otázky: Proč? Jak mohl? Sebevraždu pokládá zákon za zločin, náboženství za hřích, společnost za závažný prohřešek. Realitu pozůstalí často zatajují. Pokud si vezmou život děti, dostaví se pocity viny, každý si vyčítá, že smrti nezabránil, že nepoznal úmysly. Nejčastější příčina smrti adolescentů od deseti do devatenácti let je sebevražedné jednání. Rodinné klima by mělo být takové, aby se děti neobávaly přijít s problémem za rodiči. Děti a adolescenti se zabíjejí z pocitu nesnesitelné a neřešitelné situace.

---

⁷ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002, s. 92-93.

Rozlišujeme několik typů sebevražd: sebezabití, sebeobětování, rozšířenou sebevraždu, bilanční, emocionální, biologickou, ideologickou, autoagresivní a kryptogenní sebevraždu.

Dětem se nesmí zapírat ani odkládat oznámení nastalé situace. Rodina by se měla dělit o radosti i starosti. Dětem ubližuje méně, když trpí zároveň s dospělými. Snáze se se situací vypořádají.

Sebevraždu spáchají většinou lidé, do kterých bychom neřekli, že mají nějaký problém. Psychologické zdraví se nemusí projevovat vnějším, tělesným způsobem. Na sebevraždu by se mělo nahlížet jako na fakt psychické reality. *„Příčiny smrti jsou spíše vnější než vnitřní a nabývají na účinnosti teprve tehdy, když se člověk dostane do sféry jejich vlivu.“*⁸

Sebevraždu společnost akceptuje v případě, že šlo o člověka psychicky nemocného. Ten by měl navštívit psychiatrické oddělení. Jedná se o jednání s psychopatologickou problematikou, čin vypovídá o negativním stavu společnosti. Pro člověka se sklony k sebevraždě je nutné posílit soudržnost skupiny. Sebevraždu nejčastěji způsobí rozpory mezi rodiči, vrstevníky a partnery. Postižení prožívají desorganizaci poznávacích procesů. Sebevraždu páchají děti a adolescenti z touhy po pomstě, dále jedinci trpící sebepoškozováním, smrt často řeší tíživou situací.

Nedospělí jedinci, kteří se o sebevraždu pokusili, ale jednání se nezdařilo, pociťují vinu, výčitky, vztek, zoufalství a beznaděj. Nedospělého sebevraha charakterizuje nevyzrálá osobnost, nedostatek zkušeností, neurčené životní hodnoty, citová nestabilita a zranitelnost, také impulzivní jednání a jednání v afektu.

*„Existují tři vývojové fáze suicidálního vývoje: suicidální tendence, které jedinec zapuzuje. Suicidální pokus, kdy přijímá jedinec sebevraždu jako řešení. Dokonalá sebevražda, jedinec překonává pud sebezáchovy.“*⁹

U dětí můžeme rozpoznat autodestruktivní jednání, vyskytuje se lítost, děti se obviňují, pláčou. Vypadají unaveně a vyčerpaně. V noci nemohou spát a polehávají přes den. Často k sebevražednému jednání vede rozvod rodičů, ztráta blízké osoby nebo nevyléčitelné

⁸ HILLMAN, James. *Duše a sebevražda*. Praha: Sagittarius, 1997, s. 23.

⁹ PETROVÁ, Alena. *Žák sekundární školy 2*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, s. 30.

onemocnění. Děti a adolescenti nebyli přijati do kolektivu vrstevníků. Odvahu k dokonání činu získávají z drog či alkoholu. Zvýšená pozornost by se měla věnovat u lidí, u kterých došlo v dřívější době k pokusu o sebevraždu. Zvýšená opatrnost platí i pro rodiny, které mají psychické onemocnění v genetické výbavě.

Terciální prevenci suicidálního jednání praktikujeme u jedince, který se již o sebevraždu pokusil. Navštěvuje odborníky z řad psychologů, psychoterapeutů, psychiatrů. Rodina i škola by měla být průběžně informována. Sekundární prevence nabízí zdroje, kterých by případní sebevrazi mohli využít. Ve školách mohou navštívit psychologa. Kontakty na psychologické poradny, lékaře a krizová centra dostanou děti ve škole, jsou dostupné i na internetu. Primární prevence se zaměřuje na jedince z rizikových skupin. Spočívá v rozpoznání suicidálních sklonů. Metodu lze využít v případě, že člověk osobu zná a vykazuje znalosti psychologie dítěte a adolescenta.

8. Iva Procházková – autorka knih pro děti a mládež

Chceme-li psát o terapeutických účincích literatury na psychiku dětí a mládeže, nabízí se nám mnoho významných autorů. Do této oblasti spadá i tvorba Ivy Procházkové. Jedná se o prozaičku, dramatičku, televizní a filmovou scénáristku.

Iva Procházková se narodila 13. 6. 1953 v Olomouci. Studovala Gymnázium Jana Nerudy v Praze, složila úspěšně maturitní zkoušku. Přála si studovat AMU, ale z politických důvodů studovat nemohla. Musela nastoupit do práce, živila se jako pomocnice na letišti, jako uklízečka nebo kuchařka.

Autorka zdělila spisovatelský talent po otci Janu Procházkovi (1929-1971). Psal společensky angažované prózy, scénáře, politicky publikoval a zabýval se i dramaturgií. Postavil se proti KSČ, byl vyloučen ze strany. Stal se pronásledovaným autorem, některé zásluhy mu byly odepřeny, protože se nesmělo uvádět jeho jméno. Matka Mahulena pracovala jako učitelka. Sestra Lenka Procházková (1951) je rovněž spisovatelka. Obě byly od útlého věku vedeny k četbě knih. Jejich fantazii rozvíjela hlavně prababička a babička. Dívky naslouchaly vyprávění od babiček, když uměly číst, navštěvovaly knihovny a rozvíjely slovní zásobu a fantazii. Mají mladší sestru Kristu (1966), pracuje jako historička v Rakousku.

V 70. letech napsala několik dramát pro dospělé, byla uvedena v oblastních divadlech. V roce 1980 vyšla její prvotina *Komu chybí kolečko?*, knihu zfilmoval Josef Platz v roce 1992 nese název *Komu šplouchá na maják?*. V roce 1980 se provdala za Ivana Pokorného (režisér a herec). Na Silvestra 1983 emigrovala s rodinou do Rakouska, žili v uprchlickém táboře. Mají spolu děti Annu (1975), Vojtěcha (1979), Lenu (1985). V roce 1984 jí vyšla v německém Weinheimu novela *Červenec má oslí uši*. Dříve než emigrovala, byl rukopis dovezen do NSR. Příběh byl přeložen do němčiny. Přijetí znamenalo pro autorku motivaci k tvorbě pro děti a mládež. V roce 1984 se rodina přestěhovala z Vídně do Kostnice, následně žili od roku 1987 do roku 1994 v Brémách. V zahraničí se zabírala literární činností. Pozitivního přijetí se dočkala novela *Čas tajných přání* (1988, česky 1992). Získala Zlatou stuhu za text v kategorii pro starší děti (1992). Dále se kniha dočkala ocenění Deutscher Jugendliteraturpreis v kategorii dětská kniha (1989). Příběh se odehrává na začátku normalizace, jedná se o jedno z mála děl pro děti a mládež, které se nevyhýbá této tematice. Roku 1990 spolupracovala s Českou televizí, stala se dramaturgyní. Psala německy. Od roku 1994 opět žije v Praze a píše česky. V roce 1998 byla nominována Českou národní sekci

IBBY na medaili Hanse Christiana Andersena. V 90. letech u nás došlo k publikaci knih pro děti, které vyšly v němčině. Konkrétně *Středa nám chutná* (1991, česky 1994), *Pět minut před večeří* (1992, česky 1996), soubor povídek *Hlavní výhra* (1994, česky 1999), antiutopický román *Soví zpěv* (1995, česky 1999), dobrodružná novela *Únos domů* (1996, česky 1998) – zfilmováno režisérem Ivanem Pokorným v roce 2002. Dívčí román *Karolína, Stručný životopis šestnáctileté* (1999) je první kniha, která byla vydána poprvé v České republice. Novela *Jožin jede do Afriky* (1999). Následovaly prózy pro menší děti *Eliáš a babička z vajíčka* (2002), *Kam zmizela Rebarbora?* (2004), *Myši patří do nebe...ale jenom na skok* (2006). K dalším knihám patří antiutopický román *Tanec trosečníků* (2006), romány *Nazí* (2009) a *Uzly a pomeranče* (2011). Ve spolupráci s pěti autory napsala *Konec kouzelného talismanu* (2006). S Olgou tesařovou vytvořily *Vyprávění o Leonardovi* (2007). Za knihu *Pět minut před večeří* získala Österreichischer Jugendbuchpreis (1993), Cenu německých lékařek (1993), Literární cenu Severního Porýní-Vestfálska (1994), Zlatou stuhu v oblasti původní beletrie pro nejmenší. *Soví zpěv* byl oceněn Zlatou stuhou v oblasti původní beletrie pro mládež (1999), román byl zapsán na Mezinárodní čestnou listinu IBBY. Autorka získala Výroční cenu nakladatelství Mladá fronta za literaturu pro děti za knihu *Kam zmizela Rebarbora?* (2005). Kniha *Kryštofe, neblbni a slez dolů!* Byla oceněna Zlatou stuhou v kategorii Beletrie pro děti (2005). V roce 2007 získala Cenu Fridricha Gerstäckera za román *Tanec trosečníků*. Román byl oceněn Evangelickou knižní cenou (2008). Byl nominován na Katolickou cenu pro mládež (2008). V roce 2007 jí byla udělena Magnesia Litera za knihu pro děti a mládež *Myši patří do nebe*. V roce 2010 přibýlo na jejím kontě ocenění Magnesia Litera za knihu pro děti a mládež *Nazí*. V témže roce byla nominována na Deutscher Jugendliteraturpreis za román *Nazí*. V roce 2012 byla zapsána za román *Nazí* na Honour list IBBY za Českou republiku. V roce 2011 byl nominován k ocenění Magnesia Litera v kategorii Literatura pro děti a mládež román *Uzly a pomeranče*.

Knihy vydané v České republice překládá sama do německého jazyka.

9. Analýza a interpretace novely *Myši patří do nebe... ale jenom na skok*

Myši patří do nebe... ale jenom na skok vydalo nakladatelství Albatros v roce 2006. Text obohatila svými obrázky Markéta Prachatická. Kniha je psaná spisovným jazykem, ale autorka využila expresivní výrazy, aby zaujala malé čtenáře, kteří se v příběhu budou dobře orientovat, protože autorka užila krátkých vět a přímé řeči. Kniha byla napsána pro čtenáře od sedmi let. Iva Procházková se věnuje závažnému tématu smrti, z vedlejších témat je to přátelství, popis fantastního prostředí a změna identity. Novela je napsána ve třetí osobě, časté jsou promluvy postav v přímé řeči, aby se začínající čtenáři mohli vžít do situací. Kniha zaujala literární kritiky svojí jedinečností, autorka za ni získala řadu ocenění, v první řadě Zlatou stuhu (2006), následovala Magnesia litera v kategorii Kniha pro děti a mládež (2007).

Tematiku smrti nezařazujeme do oblíbených a vyhledávaných témat v dětské literatuře, existenci smrti však nelze popřít ani vyvrátit. Děti se se smrtí setkávají každý den v médiích, v počítačových hrách a mohou se s ní setkat i blíže. Ztratí-li blízkou osobu, nebo samy smrtelně onemocní. Život nikomu nepřináší pouze radosti a úspěchy, všichni musíme čelit i negativním stránkám života.

Autorka seznamuje čtenáře se smrtí specifickým způsobem. Smrt není podávána jako konec, nýbrž představuje začátek. Něco dosud nepoznaného a neočekávaného. „*Autorce zjevně nešlo o postižení procesu umírání, ale spíše o reflexi smrti jako nevyhnutelné hranice v jakémkoli životě.*“¹⁰ Hlavní hrdinka myš Šupito umírá hned na začátku příběhu. Jedná se o netypický začátek. Došlo k narušení dějového schématu. Kolize se v knize objevuje na počátku, s postavami a prostředím se seznamujeme v průběhu. Šupito prchala před svým úhlavním nepřítelem lišákem Bělobřichem. Ohlížela se za ním a upadla. Její zranění byla smrtelná. „*„Jsem už mrtvá, nebo jsem ještě živá?“ zašeptala Šupito s očima pevně zavřenýma hrůzou. Nikdo jí neodpověděl, a tak se rozhodla, že oči otevře a podívá se. Uviděla slunce za korunami stromů, Bělobřicha vykukujícího přes rozkomíhaný kořen a na dně hluboké rokle maličkou skvrnu. Byla šedá, měla čtyři tlapky, špičatý čumáček a dlouhý zakroucený ocásek, „to vypadá jako myš,“ zamumlala Šupito a přiblížila se. Byla to myš. Ležela na placatém kameni s široce roztaženými tlapkami a nehýbala se.*“¹¹ Za nedlouho po smrti Šupito zemřel

¹⁰ ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 77.

¹¹ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Myši patří do nebe... ale jenom na skok*. Praha: Albatros, 2006, s. 8.

také Bělobřich. Dochází k typizaci postav, malá hodná myška, zlý mazaný lišák, jedná se o kontrast.

Procházková popisuje smrt jako nevypočitatelnou tragédii, která ovšem postiženého poznamená (Strýčka Šmajdu přejelo auto, nemůže slyšet zvuk motoru. Žerebrouky umrzla. Slepýše ubili turisté. Bělobřich zahynul v pasti a nepříjemný zážitek si nechce připomínat. Šupito se držel strach z Bělobřicha.). V knize vystupují mrtvá zvířátka, pochmurnou tematiku autorka vyrovnala zvířecím nebem, kde zvířátka mohou létat, hrát si, potkávat zesnulé příbuzné a známé, seznamovat se s novými kamarády. Milena Šubrtová uvádí: *„Podobu této posmrtné existence modeluje Procházková poněkud eklekticky s využitím pohádkové metaforičnosti, mytologických a náboženských prvků křesťanské i hinduistické víry.“*¹²

Ve chvíli, kdy musí Šupito opustit své tělo, zmocnil se jí strach, smutek, lítost. *„Přestože ji létání bavilo, při pohledu na své tělo, které zůstalo dole na kameni, cítila Šupito neklid. Co teď? Nebyla nic než obláček kouře. „Přece tam nemůžu všechno nechat!“ vykřikla! „Co všechno?“ „Svoje tlapky... nejrychlejší v okolí! Svoje uši... Víte, kolikrát už mě varovaly před nebezpečím? Teplý kožíšek, který mě chrání před mrazem... a svůj senzační dlouhý ocásek, bez kterého se ani neudržím na větvích!“* Děti z ukázky pochopí rozdíl mezi živým a mrtvým. Živé tělo je těžké, využívá všechny části těla, musí být neustále ve střehu, protože by mohlo přijít nebezpečí, musí používat mozek, hledat obživu, vnímat změny ročních období. Zatímco nebe umožňuje bezstarostně proplouvat jako obláček. Mrtví ztrácí práh bolesti, potřeby jako hlad, pocit zimy, tepla, strachu.

Procházková klade důraz i na rozloučení. Svým způsobem rekapitulace života, vzpomínání na hezké i ošklivé chvíle, na přátele i nepřátele, na radosti i starosti. Po rozloučení musela Šupito podstoupit koupel, aby došlo k očištění od předchozího života, procedura připomíná křtiny. Jejím vstupu do zvířecího nebe již nic nebránilo.

Setkání s úhlavním nepřítelem nebylo pro Šupito nejlehčí. Nabídku přátelství odmítla, nedokázala se oprostít od pocitu strachu a respektu, který se v reálném světě vytvořil. Později přátelství přijímá.

¹² ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 77.

Prvotní nadšení opadlo, uvědomili si, že se jim v reálném světě žilo lépe. „*Nikdy se tu nic nemění – všechno je pořád stejné. Není z čeho mít strach a po čem toužit, není na co se těšit, za čím se honit a před čím utíkat...*“ „*Chybí ti strach?*“ *zahučel vítr překvapeně. „Stýská se ti po pronásledování?“ „To ne, spíš po změně. Tady si jenom hraju, ale doma... v lese... tam jsem měla spoustu práce a napínavých úkolů!*“¹³ Oba protagonisté se touží vrátit na zem. Dějové schéma bylo retrospektivní, vzpomínali na život v reálném světě. Procházková nabádá čtenáře k pozitivnímu přístupu, k životnímu elánu a těšení se z maličkostí.

Peripetie je v knize zastoupena zavádějící volbou. Budou chtít hrdinové zůstat v nebi, nebo se vrátí do reálného světa? Tato zápleтка ve čtenáři vyvolává myšlenku, že život nebo smrt si lze zvolit. Šubrtová uvádí: „*Představa zvířecího nebe (včetně šance vrátit se zpět do života) skýtá úlevu a naději.*“¹⁴ Na druhou stranu si uvědomuje, že by si děti mohly vyložit smrt jako dočasnou situaci. Možnost návratu a vyměněná totožnost dodala knize velmi zajímavou zápletku. Procházková nabízí pozitivní náhled posmrtného života, volba návratu vyvolává ve čtenáři naději, která může mít pozitivní dopad pro smrtelně nemocného čtenáře, kterému usnadní vyrovnat se se smrtí a věřit v možný návrat. S negativním dopadem se setká čtenář, který ztratil blízkou osobu. Bude očekávat návrat zesnulého, který nikdy nenastane.

Zvířecí nebe dalo vzniknout krásnému přátelství, pro čtenáře určitě vzorový vztah. Myš a lišák, absolutně rozdílní živočichové, si v nebi rozuměli, důvěřovali si a našli si jeden pro druhého místo ve svém srdíčku. Pouta mezi nimi byla tak silná, že si přáli přeměnit se. Šupito se proměnila v lišku, z Bělobřicha se stal myšák. Po návratu do reálného světa se navzájem učili žít život toho druhého. Varovali se před nebezpečím.

Vysvětlení smrti v podání Ivy Procházkové neznamena konec, ale nástup posmrtného života, kde si lze hrát, neexistuje hlad, nemusí se pociťovat obavy. Na malé čtenáře bude toto podání působit idylicky. Z návratu zvířátek do reálného života vyplývá, že život je krásnější. Smrti se nikdo nemusí bát, ale ani by ji neměl vyhledávat.

¹³ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Myši patří do nebe... ale jenom na skok*. Praha: Albatros, 2006, s. 72.

¹⁴ ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 80.

10. Analýza a interpretace novely *Únos domů*

Kniha byla vydaná v roce 1998 v nakladatelství Albatros. Ilustrovala ji Pavlína Řezníčková. Procházková napsala *Únos domů* pro čtenáře od deseti let. Autorka užila symbolický titul *Únos domů*. Jedná se o netypické slovní spojení. Novela je rozdělena do patnácti kapitol, pojmenovaných podle obsahu.

Procházková užila jazyk spisovný, ale v některých zápletkách se nemohla vyhnout nespisovné češtině, aby text odpovídal situacím, které se přihodily. Kniha se zabývá psychologicky závažnými tématy. Protagonista představuje přímého vypravěče, líčí svůj příběh psovi, který se jmenoval Pan. Jméno Pan představuje nejistotu, cizost. Svatava Urbanová uvádí: „*Jméno nám tak trochu připomíná boha Pana, uctívaného v Arkádii, avšak může jít o podobnost čistě náhodnou.*“¹⁵ Děj má logickou kompoziční výstavbu, která zvyšuje dobrodružnost. Novela připomíná detektivku, ale Procházková od nevyřešeného odpoutává čtenářovu pozornost k dalšímu úkazu. Tyto přechody nejsou znatelné. Prostředí v knize má subjektivní charakter.

Hlavní hrdina Libor Ješín osiřel. V expozici novely se dozvídáme, že rodiče zahynuli při nehodě na motorce. „*Rodičům by se mělo zakázat, aby si kupovali motorky. Aby na nich jezdili. Aby se na nich zabíjeli.*“¹⁶ Byl svěřen do péče tetě a strýci. Zahrnují ho dárky. Zajistili mu internátní školu. Libor strádá citově, bez rodičů je nešťastný, opuštěný a zoufalý. V první zápletky byl Libor unesen dvěma muži, chtěli strýce s tetou vydírat a získat za něj výkupné. Únos dodal příběhu dobrodružný kontext. Novela připomíná detektivní příběh. Libor v příbuzných nemá důvěru. Není si jistý, že by za něj zaplatili výkupné. „*Kdy mě pustíte?*“ *Zeptal jsem se. Výstup do schodů ze mě setřásl všechnu ospalost, můj osud mě zase začínal zajímat.* „*Až za tebe strýček vysolí prachy,*“ *odpověděl Dlouhý.* „*A když nevysolí?*“ *vyptával jsem se dál.* „*Nebud' zvědavej, budeš brzo starej.*“¹⁷ Je přesvědčen, že ho teta a strýc nedokáží ani smysluplně charakterizovat policii. Únoscí ho zamkli na chatě. Zůstal sám, snažil si představit reakci tety a strýce. Bylo mu jasné, že si neumí dělat starosti o cizí dítě, že o něj nemají obavy. Na pláč, utrpení a čekání u telefonu je také netypoval. V jeho hlavě se odehrávaly zvláštní myšlenky, které si následně vyčítal, nechtěl být nevděčný.

¹⁵ URBANOVSKÁ, Svatava. *Dialogy Ivy Procházkové*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2012, s. 78.

¹⁶ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Únos domů*. Praha: Albatros, 1998, s. 5.

¹⁷ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Únos domů*. Praha: Albatros, 1998, s. 23.

Liborovi se podařilo utéct. Utíkal lesem do neznáma. Kousek popojel vlakem. Měl poraněné rameno. Byl ušpiněný. Když vystoupil z vlaku, snažil se najít telefon. Jeden starý pán ho poslal k Panenkovým, měli jako jediní telefon. Měli vlastní dceru Marcelu a dvě adoptované děti Filipa a Jitku. Finanční situace rodiny nebyla nejlepší. Jednalo se o rodinu šťastnou a láskyplnou. Libor se seznámil s adoptovanými dětmi Filipem a Jitkou. V televizi slyšel tetu Jolanu, přijala pozvání do pořadu o rodičích a dětech. Z Libora udělala uprchlíka a zloděje. Nemohl uvěřit svým uším. Uvědomil si, že ho vůbec neznají. Teta si ani v nejmenším nic nevyčítala, nepřipustila si, že by se mu přihodilo něco zlého. *„Je jen málo věcí, které by se nedaly odpustit, říká teta Jolana v televizi. Nevím, co tím myslela, ale pořád jsem si její větu musel opakovat. Zalezla mi pod kůži jako tříška. Je jen málo věcí... Možná by bylo přesnější: Jenom jedna věc se nedá odpustit. Víš, která, Pane? Víš to? Když si uvědomíš, že tě nemají rádi. Něco takového se neodpouští. Ale změnit to taky nemůžeš.“*¹⁸ Čtenář se dostává k druhé kolizi. Filip s Jitkou četli o chlapci, který utekl z dětského domova. Jmenoval se Gustav. Byl psychicky narušený, trpěl sebevražednými sklony. Porovnali obrázek z novin a nenechali si vymluvit, že Libor není Gustav. Procházková vytvořila zápletku změnou identity. Příběh se dostává na fantaskní úroveň, ve skutečnosti není možné vydávat se za někoho jiného. Filip a Jitka Libora schovávali, nosili mu jídlo a léčili rameno. Libor rodinu tajně pozoroval. Z počátku zesměšňoval rodinné hry, chování rodičů, ale uvědomil si, že by dal všechno, aby k nim patřil. Libor se nakazil od Jitky a Filipa spálou, měl vysoké horečky a spadl z žebříku a zlomil si nohu. Děti musely přestat Libora schovávat. Panenkovi se o něj starali. V jejich rodině poznal lásku, necítil se opuštěný. Čtenáři se nabízí kontrast funkční rodiny a rodiny nefunkční. Libor se nejdnou snažil uvést věci na pravou míru, ale neúspěšně. Panenkovi převzali za Gustava zodpovědnost. Libor obdržel Gustavovy věci z dětského domova. Jejich existence Liborův vnitřní boj prohloubila. Najednou si uvědomil, že se vydává za člověka, který nemá v životě nic, vzal jeho místo, Gustavův život byl daleko těžší než Liborův. Měl výčitky. Zároveň se nového domova nechtěl vzdát.

Na oslavě Marcelliných narozenin se dozvěděl, že byl nalezen utopený chlapec. Liborovi bylo jasné, že Gustavovi se povedlo spáchat sebevraždu. Nikdo ho nehledal, protože byl svěřen Panenkovým. Cítil se jako vrah. Krize novely představuje rozhodnutí Libora pro návrat k tetě a strýci. Libor se ve svých představách loučil. *„Při myšlence, že odtud odejdu, že opustím Filipa, Marcelu, Jitku, že už nikdy neuvidím Blanku ani Erika, že už mi*

¹⁸ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Únos domů*. Praha: Albatros, 1998, s. 47.

*nikdo nebude dávat poťapané hádanky ani pro mě plést svetry s těmi nejbáznivějšími vzory, při představě, že už se nikdy ráno po probuzení nepodívám do Filipova obličej postříkaného pihami, že už mě Blanka nikdy nepřijde přikrýt, když se v noci odkopu, a že už nikdy nezavolám: Pane, k noze! – při tom pomyšlení se mi dělalo mdlo. Ale můj vnitřní hlas byl neúprosný.*¹⁹

Na útěku ho přistihl Filip. Libor mu svěřil své tajemství. Filip se domníval, že nepochází Libor z dětského domova. Neodpovídala tomu jeho slovní zásoba ani chování. Filip přiměl Libora, aby zůstal. „*A to je skoro všechno, Pane. Minulý měsíc jsem dostal nové jméno. Přidělili mi ho úředně v Krumlově na Městském úřadě. Jmenuji se teď Gustav Panenka a jsem adoptivní syn Erika a Blanky Panenkových. O skutečném Gustovi jsem se nic nedozvěděl.*“²⁰ Cítil, že ho nikdo nepostrádá, i proto se rozhodl zůstat.

Hlavní motiv tvoří hledání místa, kam patříme, kde se necítíme osamoceni. Místo, které v nás vyvolává pocit bezpečí, pochopení. Psychologicky laděná novela popisuje vnitřní boj protagonisty. Uvědomuje si své nečestné jednání. Nejdříve se snaží o nápravu, když má možnost odhalení, nevyužije jí. Bojí se, že přijde o nejcennější a nejbližší lidi. Uvědomil si, že hmotné věci a peníze nemají hodnotu, když se člověku nedostává lásky. Čtenáři autorka poskytla dobrodružný příběh, plný neočekávaných zvrátů a tajemství. Reakce Panenkových byly netypické. Na nic se neptali, ale zároveň všechno poznali, byli starostliví. Dospěli tak to nereagují. Panenkovi se neřídili okolím, ale raději všechno sami poznali a vyvodili důsledky. Jejich finanční situace nebyla nejlepší, ale peníze v jejich životě nehrály důležitou roli. Sebevražda skutečného Gustava nebyla rozřešena. Ve skutečnosti by změněná identita neznamenala vyřešení situace. Pravda by vyšla najevo.

¹⁹ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Únos domů*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1998, s. 99.

²⁰ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Únos domů*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1998, s. 99.

11. Analýza a interpretace prózy *Středa nám chutná*

Kniha byla vydána v nakladatelství Albatros. Je zaměřena na čtenáře od pěti let. Svými obrázky ji doplnila Denisa Wagnerová. Dokázala výtvarně ztvárnit neobyčejný příběh. Autorka zvolila krátké věty, aby udržela pozornost čtenářů. Jazyk zvolila spisovný, v přímé řeči s hovorovou češtinou, aby bylo vyjadřování dětem blízké. Kniha je psána er-formou. Pásmo postav je tvořeno přímou řečí. Děj v próze je chronologicky řazený, události obsahují rychlý sled epizod.

Próza začíná nalezením odloženého miminka ve vlaku. Pan průvodčí odnesl dítě do ztrát a nálezů. Zaměstnanci přivolali policii, která miminko odvezla do kojeneckého ústavu. Holčička na lidi působila pozitivně, při pohledu na ni měl každý lepší náladu. Ošetřovatelky jí vymyslely netypické jméno: „*Celestýna Isabela Libuše Kateřina Anna*.“²¹ Uvědomily si, že to nebyla nejšťastnější volba, proto jí říkaly Cilka. K tomuto anagramu dospěly tak, že z každého jména použily první písmeno. „*Cilka nebyla krásné dítě. Ani roztomilé dítě. Dokonce ani příliš bystré dítě. Nikdy si na nic nestěžovala. Nikdy nic křikem nevymáhala*.“²²

Cilka povyroستla, byla přeložena do Dětského domova Slunečnice, který řídila Pralinka. Její výchovné metody nepatří k nejužívanějším. Slunečnice byla zarostlá břechťanem a divokým vínem. Na střeše se rozrůstal mech. Zahrada byla téměř neprůchozí, ale chaos a nepořádek rozvíjí dětskou fantazii. Pralinka tvrdila, že pořádek dětem škodí. Svěřence do ničeho nenutila. Nic ji u dětí nepřekvapilo, nedivila se, brala jejich problémy rovnoměrně s problémy dospělých. Cilce na hlavě rostla jablka. Pralince tento fakt nepřišel zvláštní. Cilku hlava nebolela, jablka všem moc chutnala a jsou zdraví prospěšná. Jablka měla kouzelnou moc, při jejich konzumaci nikdo nezlobil, všichni měli pozitivní pohled na svět. Každou středu jim kuchařka upekla jablkový štrůdl. Čas přestal být měřen na dny, týdny a měsíce, děti si navykly vnímat jeho uplývání podle míjejících střed. Středa byla pevným bodem, kolem něhož se všechno točilo. Středa byla sluncem, za kterým Slunečnice stále obracela svou tvář.

Kolize prózy obsahuje odchod Pralinky do nemocnice, musela na operaci. Vedením Slunečnice byl po dobu její nepřítomnosti pověřen Jindřich Šeda, jeho jméno představuje nomen omen. Ve Slunečnici nastala šedá doba, všechno se změnilo. Pan Šeda opravil

²¹ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Středa nám chutná*. Praha: Albatros, 1994, s. 11.

²² PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Středa nám chutná*. Praha: Albatros, 1994, s. 11.

a zrekonstruoval prostory dětského domova. Posekal zahradu. Každé z dětí mělo své místo v jídelně. Každý dostal svůj háček, přitom si děti zvykly na háček sedm, který nosil štěstí. Zavedl služby, rozpis, řády. Cilka musela navštěvovat lékaře, pro její jablka neměl pan Šeda pochopení, dokonce je děti nesměly jíst. Zakázal i jejich nejmilejší střeční štrúdl. Nepomohly ani dobré výsledky jablek z laboratoře, které prokázaly neškodnost ovoce. Dohlížel na hygienu. Stanovil si konzultační hodiny. Děti působí smutně, nezdravě, s odchodem Pralinky odešla i radost. Zaměstnanci dali výpověď nebo byli náhle nemocní. Cilce nerostla jablka. Vypadala nezdravě a smutně. Starší děti jely navštívit Pralinku, všechno jí vyprávěly. Přinesli jí Cilčina jablka, která se podařilo ukrýt, aby se uzdravila. Dochází k idealizování postavy Pralinky. Postava Pralinky představuje v očích dětí kladnou a pan Šeda, i když nebyl zlý člověk, děti ho pokládají za zápornou postavu.

Cilka nemohla změny unést, ze Slunečnice utekla. Nevěděla, kam půjde, ale zůstat nechtěla. Ve stejný den propustili Pralinku z nemocnice. Pralinka byla na cestě domů a zahlédla na nádraží, jak pan průvodčí vede Cilku do ztrát a nálezů. Rychle si Cilku vzala a jely spolu zpátky do Slunečnice za ostatními dětmi. Pan Šeda se o Cilku bál. Pralinka se s ním přivítala, uvedla věci na pravou míru. Panu Šedovi se ulevilo. Pralinka pana Šedu pochválila za veškeré rekonstrukce a pořádek, který zavedl. Pralinka nastoupila zpátky do své funkce.

Procházková vytvořila pozitivní katastrofu. Ve Slunečnici se postupně všechno vracelo do původního stavu, který dětem i zaměstnancům vyhovoval. Chvilku trvalo, než se všechno vrátilo do starých kolejí, ale děti byly opět šťastné. Hrály si na zahradě, která už nebyla upravená. Mohly jíst jablka. Všák s číslem sedm byl opět ověšen všemi bundičkami. Všichni zaměstnanci se vrátili na svá pracovní místa.

V knize se neobjevuje touha ani stesk po rodičích. Dospělí protagonisté v knize hřeší, koušou si nehty, mlsají, jsou zvědaví. Procházková tedy ujišťuje čtenáře, že každý jedinec vykazuje špatné i dobré stránky. Jablka na Cilce rostla, dozrávala a měnila se. Za jablka si čtenář dosadí děti. Narodí se, jsou vychovávány, následně vychovávají své děti. Autorka si v knize hraje s čísly. Čtenáře pobaví, když si všechny děti dávají bundy na háček s číslem sedm. Někdo pronesl, že nosí štěstí. Děti počítají kousky štrúdlu. Paní kuchařka propočítává, kolik očí čeká na štrúdl. Text obohatila i hra se slovy. Hned v úvodu si čtenář přečte větu:

Středa nám chutná ale čtvrtek pátek sobota neděle pondělí a úterý taky nejsou k zahození.“²³
Na poslední stránce stojí: „*Atojeko nec.*“²⁴ Čtenáři se s knihou pobaví. Bez problémů si domyslí, jak by text měl být správně.

Základ prózy ukazuje podobu šťastného dětství. Pro každého jedince je důležité někam patřit. Děti potřebují mít možnost projevit fantazii. Zaslouží si prožívat život bez starostí. Neméně důležitou roli dětství nese v próze čas, proces růstu a dozrávání.

---

²³ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Středa nám chutná*. Praha: Albatros, 1994, s. 5.

²⁴ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Středa nám chutná*. Praha: Albatros, 1994, s. 61.

12. Analýza a interpretace příběhu *Kryštofe, neblbni a slez dolů!*

Příběh o rodinných a přátelských vztazích vydalo nakladatelství Albatros v roce 2004. Byl napsán pro čtenáře od osmi let. Je rozdělen do šesti kapitol, které nenesou název, jsou označeny číslem. Knihu ilustrovala černobílými obrázky Zdeňka Krejčová. Procházková užila spisovný jazyk, v přímé řeči nespisovný, aby zachovala věrohodnost a čtivost. Příběh je napsáno ichformou, Kryštof vypráví v přítomnosti a vzpomíná na minulost. V knize je hlavním tématem přátelství mezi dvěma chlapci. Problematika neúplné rodiny se objevuje jako podtext strhujícího příběhu.

Kryštof vylezl na skálu, nepohodl se s kamarádem a odmítá se vrátit domů. Cítí se osaměle, nikdo mu nerozumí, nikoho nerespektuje, neuznává autority. Proto každého, kdo mu přijde domlouvát, odradí. Pan farář, maminka, řezník, spolužáci mu domlouvají a nezapomínají poznamenat, že kdyby s nimi otec zůstal, byl by vychovanější a trucovat by si nedovolil. „*„Kdyby tu byl táta, tak by sis takovouhle rošťárnu nedovolil!“* *Kdyby tu byl táta! Kdyby – chcíplé ryby!*“²⁵ Maminka mu vyhrožuje, že zavolá hasiče, že napíše otcí. „*Dobře vím, že mu nenapiše. Nepřátelé si nepišou.*“²⁶ On si je vědom, že nic z toho neučiní. Sousedé dávají jeho matce za vinu Kryštofovo chování. Brání ji: „*Starejte se o svoji mámu.*“²⁷ Odchodem otce se upnul na matku a vidí ji pozitivně.

Kryštof si vybavuje zážitky se svým nejlepším přítelem Alešem, se kterým se pohádal. Kvůli sporu s Alešem se posadil na skálu a rozhodl se tam zůstat. Před konfliktem mu byl Aleš oporou, nebyl na žádný problém sám. Procházková dokáže dětským čtenářům podat závažné téma, které zlehčí humorem a dobrodružstvím. Například, když onemocněl pes, vyléčili ho chlapci v troubě. Obávali se, že ho upekli, ale teplo mu pomohlo a uzdravil se. Na školním výletě se Kryštof pomočil, všichni se mu smáli a štítili se ho, ale Aleš s ním zůstal. Také spolu pověsili podprsenku na sochu Hudby, pan učitel je přistihl při činu. Poznal pouze Kryštofa. Jako správný kamarád vzal vinu na sebe. Konflikt mezi nimi vyvolala nesmyslná hádka. Aleš si vzal do školy křečka, utekl mu a Kryštof ho musel odevzdat panu školníkovi. Kryštof poslechl, ale od té chvíle s ním Aleš nemluvil. Na cestě domů, se začali dohadovat: „*„Já ti ho přece neberu, blázne!“* „*Ale závidíš!*“ „*Nezávidím! Ani trochu!*“

²⁵ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Kryštofe, neblbni a slez dolů!*. Praha: Albatros, 2004, s. 10.

²⁶ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Kryštofe, neblbni a slez dolů!*. Praha: Albatros, 2004, s. 30.

²⁷ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Kryštofe, neblbni a slez dolů!*. Praha: Albatros, 2004, s. 35.

„Závidíš!“ „Můžu mít křečku, kolik chci!“ Jenomže já ho dostal od táty!“ „Co má být? Můj táta mi taky něco přiveze, až se vrátí!“ „Tvůj táta se nevrátí!“ Už jsem nekřičel nic. Rozjel jsem se, jak nejvíc jsem mohl. A za mostem, tam, co je moře bláta od rozvodněného potoka, jsem do něho vši silou strčil.“²⁸

Kryštof vzpomínal na otce, jak spolu bruslili, jak si povídali ve vaně. Kolik práce mu přibýlo, když je opustil. Kryštof dokáže otce vidět i v superlativech. Kryštofa od myšlenek odpoutal Aleš, který za ním vyšplhal na skálu. „Promiň, já to tak nemyslel, když jsem říkal, že se tvůj táta nevrátí,“ zabručí potichu. Nekouká se při tom na mě. „To víš, že se vrátí.“ „To víš, že se nevrátí,“ odpovím. Nemá cenu, abych si lhal do kapsy. Nebo do čehokoli. „Ale ty už o tom nikdy nemluv!“²⁹ Chlapci se vrátili domů. Aleš pomohl Kryštofovi s vyrovnáním ztráty otce. Vždy mu bylo jasné, že se otec nevrátí, ale bylo těžké přiznat krutou realitu. Kryštof se umoudřil, ale zrovna tak Aleš, uvědomil si, že zraňovat kamaráda není hezké.

K příběhu patří idylická venkovská příroda a méně idylické mezilidské vztahy. Lidé žijící na vesnici se zajímají o druhé, všechno vědí a do všeho se vměšují. Skála pro Kryštofa představuje místo, kde získává nadhled nad sebou, svým chováním, nemůže utéct, nezbyvá mu než se se vším vypořádat. Kryštof dospěl během několika hodin k emocionální vyrovnanosti. Přestal si idealizovat rodinnou situaci. „Skála zde funguje jako vyvýšené iniciační místo, kde se tvoří osobnostní základ, rodí se usmíření, reflektuje se identita. Tady začíná lépe smýšlet o druhých, akceptuje fakt, že sám vždy nemusí mít pravdu, nakonec rád přijímá nabídnutou ruku svého nejlepšího kamaráda. Tato otevřenost vůči zkušenostem, které jsou s hrdinou prožívány nebo anticipovány, nebude bránit v budoucnu ani akceptaci nových zkušeností.“³⁰

²⁸ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Kryštofe, neblbni a slez dolů!*. Praha: Albatros, 2004, s. 22-23.

²⁹ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Kryštofe, neblbni a slez dolů!*. Praha: Albatros, 2004, s. 53.

³⁰ URBANOVSKÁ, Svatava. *Dialogy Ivy Procházkové*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2012, s. 66.

13. Analýza a interpretace románu *Nazí*

Román byl vydán v nakladatelství Paseka v roce 2009. Kniha je určena dospívající mládeži. Po jazykové stránce zde najdeme spisovnou češtinu, ale autorka se od ní musela odchýlit, aby ve čtenáři evokovala věrohodnost. V přímé řeči užila obecnou češtinu, dále nespisovné až vulgární výrazy. Kniha byla napsána pro pokročilejší čtenáře. Příběhy jednotlivých hrdinů nejsou ucelené. Nezkušený čtenář by mohl být dezorientovaný.

Iva Procházková vzbudila svým románem velkou pozornost. Byla dvakrát nominována na Deutscher Jugendliteraturpreis. Dále získala v roce 2010 Magnesii Literu.

Román se odehrává v Čechách a Německu v postkomunistické době. Hlavními hrdiny románu je pětice dospívajících, setkáme se zde se Sylvou, Filipem, Robinem, Niklasem a Evitou. Každý z protagonistů představuje individuální postavu, o Sylvě se v knize dozvídáme nejvíce. Námět knihy vychází z reálna. Hlavní motiv lze shrnout jedním slovem – dospívání. Titul „*Nazí*“ zvolila autorka velmi výstižně, charakterizuje nelehké období života. „*Jsmo mladí, krásní a nazí. Odhalení na kost. Máme své problémy a snažíme se je zakrýt. Anebo se s nimi vypořádat.*“³¹ Člověk se cítí nepochopen, touží po prvních sexuálních zážitcích, ale zároveň z nich má obavy. Neví, čeho chce v životě dosáhnout, ale dospělí chtějí jasné odpovědi. Jako by zapomněli, že také byli v tomto věku. Mládí představuje čas na chybování, váhání, poznání, experimentování a na sbírání zkušeností.

„*My lidé máme problém, proč si to nepřiznat, Sylvo? Chceme sami sebe vidět jako vysoce vyvinuté spirituální bytosti, a přitom nás každodenní potřeby strhávají na úroveň stádních savců. Musíme hájit holou existenci, to znamená jíst, reprodukovat se a krmit potomky, musíme si ustavičně vybojovávat místo ve stádu tím, že ukazujeme agresivitu, ale zároveň potřebujeme soucit. Ceníme zuby a žebráme o pohlázení. Napadlo tě někdy, Sylvo, jak schizofrenní svět jsme si vytvořili? Primitivní člověk vysílal jasný, čitelný signály, civilizovanéj člověk je nečitelný. To má být pokrok?*“³²

V knize vystupuje pět hrdinů, tedy pět příběhů, které se vzájemně proplétají a mají podobné rysy. Všichni hrdinové pochází z prostředí, kde dospělí selhali (rozvedení rodiče, rodiče žijící odděleně, neznámý otec, osamělá matka po smrti otce).

³¹ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Nazí*. Praha - Litomyšl: Paseka, 2009, s. 62.

³² PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Nazí*. Praha - Litomyšl: Paseka, 2009, s. 117.

Neméně důležitý význam nese v románu zatoulaný kojot, kterého v Berlíně našla Sylva. Srovnáme-li se zvířetem dospívající, kteří bloudí, nevědí, kam patří, útočí, jelikož se obávají, odmítají pomoc, touží být samostatní. Dostáváme neodmyslitelně podobné rysy.

Sylvin příběh Procházková rozepsala nejpodrobněji. Její rodiče nejsou rozvedení, ale vídají se pouze o víkendu. Matka žije v Berlíně, údajně kvůli práci, ale spíše žije dvojitý život. Otec zůstal v Čechách, raději si rozpadající se manželství nepřipouští. S dcerou si ovšem otevřeně sdělí své domněnky o matčině nevěře. Sylva putuje mezi rodiči, ale není poznamenána problémy rodičů. Ke svému životu potřebuje vodu, přírodu, pocit svobody, patří k nadprůměrným žákům, ale často chodí za školu. Její touha po přírodě nejde dohromady se vzděláváním, se školním řádem, celkově s žádnými jinými pravidly. Nejslastnější pocit zažívá, když nahá plave v přírodních tocích. Neomluvené absence ve škole znamenají časté přesuny do jiných vzdělávacích zařízení.

V Berlíně se v dětství Sylva přátelila s Niklasem, který po smrti otce vyrůstá pouze s matkou. Niklasova matka se se ztrátou muže nedokázala vyrovnat, nepodařilo se jí oprostít od minulosti. Niklas toužil pracovat jako kameraman a režisér. Natočil pouze jeden film, protože mu do života vstoupila Evita. Zamílovali se do sebe a zkoušeli spolu různé experimenty, navštěvovali noční kluby, kouřili marihuanu, vyzkoušeli i účinky extáze. Situace se zhoršila, oba začali užívat drogy. Niklas se změnil k nepoznání, nezajímalo ho nic, než drogy a Evita, nepustil k sobě matku ani Sylvu. Brigádně pracoval v obchodě, ale příjem jejich drogovou závislost nepokryl, rozprodal všechny své věci, později vykradl vlastní domov a prodal vše cenné. Evita odcizila v obchodě, kde prodával peníze. Niklas musel uhradit škodu a o práci přišel.

Evita, je nejvíce beznadějná aktérka románu. Vyrůstala pouze s matkou, otce ani nepoznala. Žily s matkou v klášteře, ale brzy jí matka zemřela. Evita milovala představu nekonečna, pocit, že nikdy nemůže dojít na konec. Utekla z kláštera do Berlína, kde se seznámila s Niklasem. Její drogové experimenty nabraly nezastavitelnou rychlost. Stala se závislou, dokonce prodávala své tělo, aby získala prostředky pro upokojení touhy. Niklasovi bránila v kontaktu se Sylvou. Odcizila Niklasovi peníze v obchodě, později se styděla za své jednání a opustila posledního člověka, který ji miloval. Nedokázala se před ním ukázat, měla výčitky svědomí. *„Au!“ sykne bolestí. Strefila se do nezajizveného stroupku, ale co na tom, je to naposledy. Za týden, za dva se jí ruce zahojí. Ted' nesmí na bolest myslet. Nechá ji za zády,*

v síti času, a vyrazí. Honem, co nejrychleji... Je tam? Rozhlédne se, ale nevidí ani cestu, ani věž na obzoru. Kam zmizely? Kde jsou vybělené obložky, stromy s lahvově zelenými korunami a něžná tráva? Kde je všechno? „Mami?“ Nikdo se neozývá, nikdo nepřichází. „Mami!“ Proč je tak strašně sama? A proč je tady všude tma? „Mami, rozsviť!“³³

Procházková nechala otevřený Evitin konec, čtenář se může aktivně zapojit a domyslet si konec. Poslední dávka se jí mohla stát osudnou. Mohly následovat další. Pro Niklase znamenal její odchod spásu, umožnil mu začít nový život. Nebyl sám, čekala na něj milující máma. *„Ahoj mami,“ hlesnu. Těžko se mi hledá odpovídající tón. Nejspíš žádnéj neexistuje. Zastrčím si tričko do kalhot, pročísnu si rukou vlasy. „Jak sis užila dovolenou?“ „Strašně jsem se o tebe bála,“ odpoví. A najednou se rozbřečí. Naplno, bez zábran. U okna. „Nebreč,“ řeknu. Jsem rád, že brečí. „Kde jsi byl?“ „Nijak zvlášť daleko. Skoro pořád tady.“ „Tak pojď...“ „vzlykne, „pojď přece nahoru.“ „Už jdu,“ řeknu. „Hned jsem u tebe.“³⁴*

Sylva se v Čechách přátelí se spolužákem Filipem, jedná se o mladíka, kterému na všechno odpoví věda. Je to intelektuál, který si s vrstevníky nerozumí. Se Sylvou si často povídali, oba byli odlišní, jejich názory se neshodovaly, ale rozuměli si. Sylva se odstěhovala a Filip citově strádal. Chyběly mu rozsáhlé debaty, které spolu vedli. Snaží se Sylvě napsat dopis, aby vyjádřil své pocity. Věda mu v citech nepomáhá, neví si s psaním rady. Zároveň potřebuje, aby Sylva věděla, co odchodem způsobila. Časem se Filip seznámil s Berenikou, do které se zamiloval, přestal psát dopis, zapomněl na výčitky a začal žít. Svět pro něj představuje velkou neznámou, kterou si nedovede vysvětlit teoriemi a filozofickými myšlenkami, ale s Berenikou na bádání zapomněl, energii vložil do ekologie.

Při návštěvě matky v Berlíně, narazila Sylva na souseda Robina. Skamarádili se spolu. Sylva nikoho neznala, protože ji Niklas odmítal, byla ráda, že Robina potkala. Robin žil svůj vlastní svět, do kterého nerad pouštěl okolí. Manželství Robinových rodičů spěje k rozvodu. Matka má nemocné srdce. Otec žije pro svoji práci, nemá pro nemocnou mámu čas. Robin má mladšího bratra, který Robina se situací rodičů seznámil, Robin nic nezaregistroval. Jeho bratr se rozhodl, že zůstane s otcem, aby nedal najevo, že má radši matku. *„„Je táta doma? „Spí. Vrátil se pozdě. Ptal se, kde seš. Dal jsem mu ten tvůj dopis.“ „Co on?“ „Zkoušel ti volat, ale měl si vypnutej mobil.“ „Vztekal se?“ „Sedl si k televizi.“ „Děláš si legraci!“ „Koukali*

³³ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Nazí*. Praha - Litomyšl: Paseka, 2009, s. 201.

³⁴ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Nazí*. Praha - Litomyšl: Paseka, 2009, s. 216-217.

jsme spolu na Hvězdný brány. Usnul u toho. Chceš s ním mluvit?“ „Nech ho vyspat. Říkal něco o mámě?“ „Vůbec nic. Vypadal jako E. T. Myslím, že před tím brečel. Je to možný?“ „U lidí, co se rozváděj, je všechno možný.“ „Robine? Já už jsem se rozhod. Zůstanu s ním.“ „Proč? Máš ho radši než mámu? „Právě že naopak. Nechci, aby to věděl.“ „Emile, to je...“ „Blbý?“ „Intergalaktický““³⁵ Robin nachází útěchu v malování. Touží po milostném spojení, ale zasáhlo ho nedorozumění, ke kterému došlo se spolužačkou. Těsně před milostným aktem dívka naléhala, aby jí řekl, že ji miluje. Robin nechtěl lhát, dívka se cítila dotčeně a udělala z milostného pokusu sexuální napadení. Robin musel opustit školu, zážitek ho změnil, přestal si rozumět s rodiči, uzavřel se do sebe. U Sylvy nachází pochopení, vzájemně si svěřují problémy. Zesměšňují city, protože city v životě nejsou potřebné, nahlíží na sex jako pravěcí lidé. Zachránili spolu kojota. Po cestě došlo mezi nimi k pohlavnímu styku. Sylva byla vděčná za pomoc s odvezením kojota, Robin toužil po sexuálních zkušenostech. Jednalo se o sex z vděčnosti a o chtíč. Na lásku a city nevěřili, jejich vzorem byli jeskynní lidé.

V knize se odehrávají zajímavé příběhy, čtenáře vtáhnou do děje. Nejedná se o kýčový román ani o brak, spíše o román s mravní a terapeutickou funkcí. Autorka v něm píše o mládeži vyhledávané lásce a sexualitě, ale v naprosto originálním a poutavém podání. Podařilo se jí do díla zasadit i dobrodružství. Autorka se nevyhýbá tématu smrti, která patří neodmyslitelně k životu. Také upozorňuje na závislost na drogách, která začíná experimentem, ale lehce se přemění v těžce řešitelnou situaci. Autorka mládež varuje, hranice experimentu a závislosti je těžce rozpoznatelná. Závislí lidé si nedovedou přiznat problém. Domnívají se, že kdykoli mohou přestat. Z reálného pohledu je patrné, že potřebují spíše odbornou pomoc a silnou vůli, ovšem ani to většinou nestačí. Vyléčené závisle osoby mají sklony k opětovnému užívání drog. K dalším důležitým jevům patří tematika neúplné rodiny. S knihou se mohou ztotožnit jedinci, kteří momentálně nevědí, co se svým životem, nevědí, kam patří, nemají představu o budoucnosti a cítí se nepochopeni dospělými lidmi.

V případě, kdy si hlavní hrdinové nemohou odpovědět na neznámé životní situace, odcházejí hledat indicie do přírody. Mnohdy utíkají do přírody, aby jim dala sílu nebo poskytla samotu. Voda, nebe, měsíc, louky, kameny, stromy, v tom všem vidí odpovědi, naději, útěchu.

³⁵ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Nazí*. Praha - Litomyšl: Paseka, 2009, s. 201-202.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo analyzovat a interpretovat vybraná díla prozaičky Ivy Procházkové, která přináší čtenáři terapeutické účinky. Téměř ve všech dílech Ivy Procházkové pro děti a mládež lze psychologickou a sociální problematiku nalézt. Autorka vysvětluje čtenářům smrt, se kterou se mohou čtenáři setkat. Protagonisté Ivy Procházkové pocházejí z rozvedených manželství, vyrůstají v neúplných rodinách nebo v dětských domovech. Autorka si uvědomuje, že dítě nedosahuje zkušeností a názorů dospělých, ale i dětští čtenáři potřebují být včas informováni, bez lží a eufemizmů. Hrdiny Ivy Procházkové charakterizuje něco běžného a něco výjimečného. Touží po poznání, odkrývají neznámé, touží někam patřit, potřebují lásku, život jim přichystal zkoušky a přinesl zkušenosti.

V dětské literatuře by měla převládat zábavná funkce, ovšem neméně důležitá funkce výchovná a vzdělávací by se měla v dílech rovněž promítnout. Iva Procházková dovede čtenářům ukázat model, jak by se v dané situaci mohli zachovat, dovede čtenáře směřovat k lepšímu jednání. Čtenáři si neuvědomují, že se mění, ale četba jim vyjasňuje problémy a poskytuje odpovědi. Procházková volí ve svých knihách šťastné konce, protagonisté nalézají východiska, smiřují se se situací, nebo nalézají nejvhodnější cestu ke štěstí. Výchovná a vzdělávací funkce knihám neubírá na zábavnosti.

Hlavní cíl bakalářské práce byl naplněn. Analyzovali jsme podrobně vybraná díla (*Myši patří do nebe... ale jenom na skok, Únos domů, Středa nám chutná, Nazí, Kryštofe, neblbni a slez dolů!*). Zaměřili jsme se na život prozaičky Ivy Procházkové. Uvedli jsme její tvorbu. Uplatnili jsme psychologickou literaturu na jevy, které jsme při četbě objevili (neúplná rodina, rozvod, nevlastní rodina, dětské domovy, adopce, smrt, sebevražda).

Na závěr uvádíme, že texty Ivy Procházkové jsou čtivé, rozvíjí dětskou fantazii a lze je využít k terapeutickým účelům. Autorka dovede oslovit rozdílné spektrum čtenářů. Spisovatelka píše rozmanitým způsobem, témata knih jsou aktuální, podaná jedinečnou formou. Iva Procházková volí vhodně i jazykové prostředky, každá věková kategorie nalezne aktuální obraty, které používá, také proto jsou knihy u čtenářů oblíbené. Prozaička dovede napsat knihu pro začínající čtenáře, romány pro dospívající i dospělé, dramata, scénáře. Napíše dívčí román, následně prózu s detektivními prvky nebo sci-fi literaturu. Autorka se

výrazně zapsala do vývoje české literatury osobitou představivostí, smyslem pro etiku a morálku.

Uznávaná se stala především pro tvorbu pro děti a mládež. Příběhovými prózami s dětským hrdinou oslňuje čtenáře a kritiky. Její talent nejlépe prokážeme, když zmíníme, že obdržela mnoho ocenění. Na konto si připisuje Zlaté stuhy, Magnesie Litery, zahraniční ocenění a mnoho dalších cen. Díla se překládají do řady jazyků. Existuje řada odborných publikací, které byly věnovány pouze tvorbě této významné autorky.

Použitá literatura

Prameny

PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Kryštofe, neblbni a slez dolů!*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2004. 54 s. Klub mladých čtenářů. ISBN 80-00-01326-6.

PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Myši patří do nebe...ale jenom na skok*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2006. 103 s. ISBN 80-00-01558-7.

PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Nazí*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2009. 217 s. ISBN 978-80-7185-979-6.

PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Středa nám chutná*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1994. 60 s. Klub mladých čtenářů. ISBN 80-00-00407-0.

PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Únos domů*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1998. 109 s. Duha. ISBN 80-00-00605-7.

Odborná literatura

COLOROSO, Barbara. *Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2008. 239 s. ISBN 978-80-249-1027-7.

ČEŇKOVÁ, Jana a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. 171 s. ISBN 80-7367-095-X.

HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Velký psychologický slovník*. 4. vyd., V Portálu 1. Praha: Portál, 2010. 797 s. ISBN 978-80-7367-686-5.

HILLMAN, James. *Duše a sebevražda*. 1. vyd. Praha: Sagittarius, 1997. ISBN 80-901898-4-9.

HOLOUŠOVÁ, Drahomíra a KROBOTOVÁ, Milena. *Diplomové a závěrečné práce*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. 117 s. ISBN 80-244-1237-3.

LANGMEIER, Josef, BALCAR, Karel a ŠPITZ, Jan. *Dětská psychoterapie*. 3. vyd. Praha: Portál, 2010. 431 s. ISBN 978-80-7367-710-7.

- MANDYS, Pavel a kol. *2 x 101 knih pro děti a mládež: nejlepší a nejvlivnější knihy*. 1. vyd. V Praze: Albatros, 2013. 430 s. ISBN 978-80-00-03336-5.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují: [potřeba otevřené budoucnosti, mateřská a otcovská identita, jistota namísto úzkosti, problém týrání dětí]*. 4. vyd. Praha: Portál, 2007. 108 s. ISBN 978-80-7367-272-0.
- MATĚJČEK, Zdeněk a DYTRYCH, Zdeněk. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2002. 128 s. Pro rodiče. ISBN 80-247-0332-7.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. 1. vyd. Praha: Portál, 1994. 98 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.
- MENCLOVÁ, Věra a kol. *Slovník českých spisovatelů*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-007-1.
- PETROVÁ, Alena. *Žák sekundární školy 2*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. ISBN 978-80-244-2288-6.
- SCHOOLEROVÁ, Jayne E. *Adopce: Vztah založený na slibu*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2002. ISBN 80-7255-066-7.
- SVOBODA, Pavel. *Biblioterapie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 107 s. ISBN 978-80-244-3684-5.
- ŠKAVIERY, Albin. *Dilema náhradní výchovy: Teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.
- ŠŤASTNÁ, Anna. *Neúplné rodiny v České republice a ve vybraných evropských zemích*. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2009. 131, 7 s. ISBN 978-80-7416-038-7.
- ŠUBRTOVÁ, Milena et al. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež. II., Čeští spisovatelé*. 1. vyd. Praha: Libri, 2012. 465 s. ISBN 978-80-7277-506-4.
- ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 127 s. Spisy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity; sv. č. 104. ISBN 978-80-210-4413-5.

TOMAN, Jaroslav. *Současná česká literatura pro děti a mládež: (tvorba devadesátých let 20. století)*. 1. vyd. Brno: CERM, 2000. 31 s. Item. Literatura LZ 57. ISBN 80-7204-170-3.

URBANOVÁ, Svatava. *Dialogy Ivy Procházkové*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2012. 199 s. Spis Ostravské univerzity v Ostravě; č. 261 (2012). ISBN 978-80-7464-143-5.

URBANOVÁ, Svatava. *Meandry a metamorfózy dětské literatury*. 1. vyd. Olomouc: Votobia, 2003. 363 s. ISBN 80-7198-548-1.

URBANOVÁ, Svatava a kol. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století: (reflexe české tvorby a recepce)*. 1. vyd. Olomouc: Votobia, 2004. 457 s. ISBN 80-7220-185-9.

Internetové zdroje

Iva Procházková. Oficiální web autorky [online]. © 2014 [cit. 2014-03-11] Dostupné z: <<http://ivaprochazkova.com/>>.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Adéla Albertová
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Doc. PhDr. Vlasta Řeřichová, CSc.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Literatura jako forma psychoterapie dítěte
Název v angličtině:	Literature as a children psychophtherapy means
Anotace práce:	V bakalářské práci na téma Literatura jako prostředek psychoterapie dítěte se věnujeme prozaičce Ivě Procházkové. Analyzujeme a interpretujeme vybraná díla. Autorka dokáže oslovit malé děti, pubescenty i dospělé. Objevené terapeutické jevy jsme blíže charakterizovali. Čerpali jsme z odborné literatury, která se věnuje literatuře pro děti a mládež. Dále jsme se opírali o psychologickou literaturu.
Klíčová slova:	biblioterapie, neúplná rodina, rozvod, nevlastní rodina, dětský domov, adopce, smrt, sebevražda
Anotace v angličtině:	In the bachelor thesis „Literature as a children psychotherapy means“ we pay attention to prose writer Iva Procházková. We analyse and interpret selected works. The author is able to captivate young children, pubescents and adults. The therapeutic phenomena were in more detail defined by us. We drew from technical literature which dedicated to literature for children and youth. We also relied on the psychological literature.
Klíčová slova v angličtině:	bibliotherapy, single parent family, divorce, own family, childrens home, adoption, death, suicide
Rozsah práce:	46
Jazyk práce:	český